

Til lovforslag nr. L 140. Betænkning afgivet af Uddannelsesudvalget den 15. maj 1990

Betænkning

over

Forslag til lov om kursus til højere forberedelseksamen og om studieforberedende enkeltfagsundervisning for voksne m.v.

Udvalget har behandlet lovforslaget i en række møder og har herunder stillet spørgsmål til undervisnings- og forskningsministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Endvidere har udvalget modtaget skriftlige og/eller mundtlige henvendelser fra:

Amtsrådsforeningen i Danmark,
 Biologer ved de gymnasiale uddannelser,
 Biologilærerforeningen,
 Biologilærerne ved Århus Statsgymnasium og HF,
 Danmarks Lærerforening,
 Danmarks Naturfredningsforening,
 Dramatiklærerforeningen,
 Engelsklærerforeningen for gymnasiet og HF,
 Forstandere og rektorer ved HF,
 Fysiklærerforeningen,
 Geografilærerforeningen,
 Gymnasieskolernes Lærerforening,
 Gymnasieskolernes Rektorforening,
 Kemilærerforeningen,
 KFAK/LAK,
 Madsen, Lis Holst og Sloth Lars, studievejledere ved HF,
 Matematiklærerforeningen,
 Medielærerforeningen for Gymnasiet og HF,
 N. Zahles Gymnasieskole,
 Rektorerne ved GSK,

Rektorerne for HF-kurserne ved Seminarierne,
 Studievejledere ved HF og VUC, Voksenuddannelsescenter, Århus.

Der er af undervisnings- og forskningsministeren og af nogle mindretal stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Udvalget har noteret sig, at undervisnings- og forskningsministeren over for udvalget har oplyst følgende vedrørende forskellige elementer i lovforslaget.

Samarbejde mellem kursusformer

»Lovforslaget lægger ikke op til en ændring af den eksisterende kursusstruktur, men åbner for muligheden for samarbejde mellem 2-årige kurser og VUC.« En sammenlægning af de 2 kursusformer vil være undtagelsen, men kan ske f.eks. for at fastholde hf-tilbudet i tyndtbefolkede områder, hvis der sker en nedgang i ansøgstallet – eller hvor andre lokale forhold taler for det. Især på sådanne sammenlagte institutioner skal der tages hensyn til de forskellige kursistgrupper.

Optagelsesbetingelser

Det understreges, at optagelseskravene til voksne er 10. klasse eller lignende, og at hovedvægten ligger på de reelle kvalifikationer.

F.eks. vil et længerevarende højskolekursus, udlandsophold eller gennemført 1. år af de nye sundhedsuddannelser eller af erhvervsuddannelserne kunne træde i stedet for 10. klasse.

Voksnes muligheder for at få uddannelsesønsker opfyldt

Der er med lovforslaget sikret voksne, der har de tilstrækkelige kvalifikationer, et reelt uddannelsestilbud. Det er pålagt amtskommunerne at sikre, at kvalificerede ansøgere inden for en rimelig tid og inden for en rimelig geografisk afstand kan optages til den ønskede undervisning, dog med den nødvendige indskrænkning, at fag med ringe søgning ikke kan forventes oprettet i hvert semester og ikke på alle kurser.

Økonomistyring

Hensigten med bestemmelsen i § 25, stk. 3, om, at ministeren kan fastsætte bestemmelser, som regulerer amtskommunernes driftsudgifter pr. studerende, er at undgå en standardglidning som den, der har fundet sted på folkeskoleområdet. Med standardglidning tænkes der ikke på arbejdstidsforkortelse og lignende.

Ungdomsårgangene vil i de kommende år blive stærkt reduceret. Hvis en deraf følgende nedgang i antallet af studerende ikke imødegås på den rigtige måde, vil der ske en standardglidning forstået som en forøgelse af udgifterne pr. studerende.

Der er ikke med bestemmelsen påtænkt en sænkning af standarden i forhold til den standard, der har været karakteristisk i 1980'erne.

Pædagogisk råd m.v.

Det har ikke været tanken, at lærere og kursister skal inddrages i mindre omfang end hidtil i kursernes pædagogiske virke. Det vil således være naturligt, at f.eks. spørgsmål om kursusets undervisningstilbud, om time- og fagfordelingsplaner, om forsøgsundervisning, om principper for ekskursioner og om koordinering af kursisternes arbejdsbyrde drøftes med det pædagogiske råd og kursistrådet. Herudover vil det pædagogiske råd være et udmærket forum

for drøftelse af alle pædagogiske spørgsmål på kursusets.

Det fremgår af ændringsforslag nr. 7, at det pædagogiske råd selv fastsætter sin forretningsorden og vælger sin formand.

Lærernes og kursisternes medbestemmelse sikres herudover ved deres medlemskab af skolebestyrelsen, ligesom man lokalt kan beslutte at oprette et fællesudvalg i lighed med det, der eksisterer i dag.

Bestyrelsen

Den præcise sammensætning af bestyrelsen er ikke fastlagt i lovforslaget, som hermed åbner mulighed for forskellige ordninger, ligesom der også kan være forskel på bestyrelsernes kompetence afhængigt af amtsrådenes beslutninger om at tillægge dem yderligere kompetenceområder. Denne frihed til at finde frem til den sammensætning, man lokalt finder mest hensigtsmæssig, anses for at være en fordel.

Det forventes dog, at man vil stræbe efter en rimelig fordeling mellem repræsentanter udefra og fra kursusets selv. Den mindst mulige bestyrelse vil efter lovforslaget være på 5 medlemmer, nemlig 3 udefra og 2 fra skolen. En bestyrelse på f.eks. 9 medlemmer forventes også at have en sådan fordeling mellem disse to grupperinger, at de udefrakommende ikke bliver antalsmæssigt dominerende.

Pædagogiske tilsyn

Bestemmelsen i § 24, stk. 2, om mulighed for at omgøre afgørelser truffet i forbindelse med eksamen betyder ikke, at ministeren kan gribe vilkårligt ind. Ifølge lovforslaget skal der udarbejdes regler (en bekendtgørelse) om omgørelse af eksamen. Af disse regler skal det fremgå, under hvilke betingelser ministeren kan gribe ind. Bestemmelsen er en sikkerhedsventil, som kun kommer i brug i helt ekstraordinære tilfælde.

Deregulering

Det fremgår af de almindelige bemærkninger til lovforslaget, at det er hensigten at søge gennemført en række bekendtgørelsesændringer,

således at kurserne kan få flere frihedsgrader, så de får en reel mulighed for alternative løsninger inden for nogle rammer. Disse regelændringer vil ikke blive gennemført uden en høring af de berørte parter, og de vil blive drøftet med de partier, der står bag vedtagelsen af loven.

Herefter indstiller et *flertal* (Socialdemokratiets, Socialistisk Folkepartis og Centrum-Demokraternes medlemmer af udvalget) lovforslaget til *vedtagelse* med de af undervisnings- og forskningsministeren og det under nr. 11 stillede ændringsforslag. Det af Socialdemokratiet og Socialistisk Folkeparti stillede ændringsforslag indebærer, at muligheden for brugerbetaling bortfalder.

Et mindretal inden for flertallet (Socialistisk Folkepartis medlemmer af udvalget) ønsker samtidig at give udtryk for, at SF fortsat er af den opfattelse, at den ideelle styring af hf-kurser og voksenuddannelsescentre sker ved, at det først og fremmest er de mennesker, der er på kursusset/centeret, dvs. lærere og kursister, som har hovedindflydelsen. Dette har SF tidligere givet udtryk for ved at fremsætte beslutningsforslag om selvforvaltning og demokrati i gymnasieskolen, på hf-kurser, på studenterkurser og på voksenuddannelsescentre (B 89) i folketingsåret 1987-88.

Men da SF har konstateret, at der er et klart flertal for den styrelsesstruktur, som ligger i lovforslaget, har SF opfattet det som sin væsentligste opgave at få drejet lovforslaget lidt i den retning, som SF ønsker. For SF er det i den forbindelse vigtigt, at lærerne selv vælger deres formand i det pædagogiske råd, og at lærerne bl.a. derved er mere synliggjorte i beslutningsprocesserne. Endelig betragter SF det som vigtigt, at forligspartierne er enige om at fremhæve, at det pædagogiske råd mindst vil få de samme arbejdsområder at varetage, som hidtil har ligget i lærerrådet. Derudover er det også for SF vigtigt, at kursistrådet fremhæves, samtidig med at der tillige lægges op til, at der kan ned sættes fællesudvalg som i dag. På denne måde er det SF's opfattelse at de samarbejdsformer,

som i dag findes på kurserne, fortsat vil kunne opretholdes.

Et *mindretal* (Det Konservative Folkepartis, Venstres og Det Radikale Venstres medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de af undervisnings- og forskningsministeren stillede ændringsforslag.

Et *andet mindretal* (Fremskridtspartiets og Kristeligt Folkepartis medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de af undervisnings- og forskningsministeren og det under nr. 5 stillede ændringsforslag.

Ændringsforslag

Af *undervisnings- og forskningsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 2

1) Paragraffen med tilhørende overskrift affattes således:

»Kursus til højere forberedelseseksamen

§ 2. Ved kursus til højere forberedelseseksamen gives undervisning i billedkunst, biologi, dansk, datalogi, design, dramatik, engelsk, erhvervsøkonomi, film- og tv-kundskab, filosofi, fransk, fysik, geografi, historie, idræt, italiensk, kemi, matematik, musik, oldtidskundskab, psykologi, religion, russisk, samfundsfag, spansk, teknikfag og tysk. Der gives endvidere kursisterne kollektiv uddannelses- og erhvervsorientering.

Stk. 2. Undervisnings- og forskningsministeren kan bestemme, at der skal gives undervisning i yderligere fag.«

Til § 3

2) Paragraffen affattes således:

»§ 3. Højere forberedelseseksamen giver adgang til videregående uddannelser med de begrænsninger, der fremgår af de regler, der er fastsat herom.

Stk. 2. Undervisnings- og forskningsministeren fastsætter nærmere regler om kursus til hø-

jere forberedelseksamen, herunder om, hvilke fag der er fællesfag, og hvilke der tillige eller alene er tilvalgsfag, samt om mindstekrav med hensyn til antallet og sammensætningen af tilvalgsfag, der sammen med fællesfagene udgør en samlet eksamen for den enkelte studerende.

Stk. 3. Undervisnings- og forskningsministeren kan fastsætte regler om, at et fag i en samlet hf-eksamen kan erstattes af det samme fag fra en anden gymnasial uddannelse på tilsvarende eller højere niveau.

Stk. 4. Hf-uddannelsen kan gennemføres som et samlet 2-årigt forløb eller tilrettelægges som enkeltfagsundervisning.«

Til § 4

3) Paragraffen med tilhørende overskrift affattes således:

»Studieforberedende enkeltfagsundervisning

§ 4. Studieforberedende enkeltfagsundervisning omfatter de fag og de niveauer, som indgår i højere forberedelseksamen, jf. § 2. Endvidere kan der gives undervisning i fag fra gymnasiets fagrække, herunder det højeste gymnasiale niveau, jf. lov om gymnasiet m.v.«

Nye paragraffer

4) Efter § 4 indsættes som nye paragraffer:

»§ 01. Studieforberedende enkeltfagsundervisning giver gennem undervisning i enkelte fag eller særligt tilrettelagte uddannelsesforløb voksne grundlag for videregående uddannelse og mulighed for at supplere tidligere uddannelse eller for at forbedre deres erhvervsmuligheder.

Stk. 2. Prøver i enkelte fag i hf's fagrække kan sammenstykket til en højere forberedelseksamen, jf. § 3.

Stk. 3. Prøver i enkelte fag i gymnasiets fagrække kan sammenstykket til en studentereksamen efter nærmere regler, som fastsættes af undervisnings- og forskningsministeren.

Fælles bestemmelser

§ 02. Undervisnings- og forskningsministe-

ren fastsætter nærmere regler om undervisningen, herunder om det enkelte fags indhold og omfang og om, på hvilket niveau fagene tilbydes. Hvor et fag har flere niveauer, kan der bygges videre fra et lavere til et højere niveau.

Stk. 2. Undervisningen i hvert fag, bortset fra billedkunst, idræt og musik som fællesfag i et samlet 2-årigt hf-forløb, jf. § 3, afsluttes med prøve.

Stk. 3. Studerende, der ikke har deltaget i undervisningen til højere forberedelseksamen eller i studieforberedende enkeltfagsundervisning, kan aflægge prøve som selvstuderende.«

Til § 8

Af et *mindretal* (KRF), tiltrådt af et *mindretal* (FP):

5) Paragraffen udgår.

Af *undervisnings- og forskningsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 11

6) Paragraffen affattes således:

»§ 11. Optagelse til undervisning, der fører til højeste gymnasiale niveau i et fag, jf. § 4, sker efter rektors eller forstanderens konkrete vurdering af ansøgerens kvalifikationer.«

Til § 20

7) Efter stk. 2 indsættes som nyt stykke:

»*Stk. 3.* Det pædagogiske råd fastsætter selv sin forretningsorden og vælger sin formand.«

Til § 23

8) *Stk. 2* affattes således:

»*Stk. 2.* I øvrigt følges de ledelsesregler, der er fastlagt for de nævnte institutioner, ligesom der tillægges lederne samme beføjelser, som er tillagt rektor på et selvstændigt kursus, jf. § 19. Endvidere tillægges der forstandere for voksenuddannelsescentre beføjelse til at fastlægge kursusets fagudbud til højere forberedelseksamen og studieforberedende enkeltfagsundervisning, jf. dog § 17, stk. 2.«

Bet. o. lovf. vedr. højere forberedelseksamen

Til § 25

9) I *stk. 1* indsættes efter 1. pkt. som nyt punktum:

»Driften indebærer, at der sikres midler til efteruddannelse af personalet.«

10) *Stk. 2* affattes således:

»*Stk. 2.* Undervisnings- og forskningsministeren kan yde tilskud til forsøgs- og udviklingsarbejde, til efteruddannelse og eventuelt til andre formål.«

Til § 27

Af et *mindretal* (S og SF), tiltrådt af et *mindretal* (CD):

11) Paragraffen affattes således:

»§ 27. Undervisningen i henhold til denne lov på offentlige uddannelsesinstitutioner samt på erhvervsskoler er vederlagsfri.

Stk. 2. De undervisningsmidler, der er nødvendige for undervisningen, skal stilles til rådighed for kursisterne uden betaling.«

Af *undervisnings- og forskningsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

12) I *stk. 2* og *stk. 3, 1. pkt.*, ændres ordene »de studerende« til: »kursisterne«, og i *stk. 3, 2. pkt.*, ændres »studerende« til: »kursister« (2 steder).

Til § 35

13) *Stk. 1* affattes således:

»Lovens § 24 træder i kraft dagen efter bekendtgørelsen i Lovtidende. De øvrige bestemmelser træder i kraft den 1. januar 1991, men har for så vidt angår undervisningen først virkning fra den 1. august 1991.«

Til § 36

14) Paragraffen affattes således:

»§ 36. Loven gælder ikke for Færøerne og Grønland, men kan ved kongelig anordning sættes i kraft for disse landsdele med de afvigel-

ser, som de særlige færøske og grønlandske forhold tilsiger.«

Bemærkninger

Til nr. 1-4, 6-10 og 12-14

På baggrund af politiske forhandlinger stilles der følgende ændringsforslag til lovforslaget:

- redaktionelle ændringer med det formål at tydeliggøre højere forberedelseksamens profil som en selvstændig gymnasial uddannelse og
- ændret ordlyd i kompetenceparagraffen for at forebygge den misforståelse, at hf's kompetence med henblik på videre uddannelse skulle være ændret med vedtagelsen af dette lovforslag.

Herudover foreslås ændringer, der er parallelle med ændringsforslag til gymnasieloven vedrørende pædagogisk råd og efteruddannelse samt ændringer vedrørende ikrafttrædelsesdatoen for § 24 og lovens gyldighed på Færøerne og Grønland.

Parallelt med gymnasiet agter ministeren i henhold til bemyndigelsen i lovforslagets § 12 at udstede en bekendtgørelse, som i lighed med den eksisterende bekendtgørelse bestemmer, at der oprettes fordelingsudvalg i amtskommunerne med den opgave at fordele de af rektorerne optagne ansøgere til 2-årigt hf-kursus. Fordelingen skal ske således, at ansøgerne optages på det kursus, de har søgt, såfremt der er plads, ligesom ansøgenes ønsker herudover skal følges mest muligt. Der kan således ikke henvises kursister eller klasser til andre kurser, så længe kursusets kapacitet ikke overskrides. Fordelingsudvalget nedsættes således som i dag i henhold til en bekendtgørelse og omfatter hf-rectorerne i den pågældende amtskommune samt 1-3 repræsentanter for amtskommunen.

Som følge af de ændrede optagelsesregler til de videregående uddannelser vil der blive foretaget en yderligere ændring på bekendtgørelsesplan, således at bestemmelsen, der tillader, at den adgangsgivende kvotient for en samlet hf-eksamen kan forbedres, bortfalder. Herved

skabes parallelitet til de øvrige adgangsgivende eksaminer.

Ad nr. 1-4

I den foreslåede nye affattelse af § 2 er følgende fag fjernet fra fagrækken: græsk, latin og naturfag.

Kompetenceparagraffen (§ 3, stk. 1) er nu identisk med formuleringen i gymnasieloven.

Den foreslåede affattelse af § 3, stk. 3, giver mulighed for meritoverførsel til en hf-eksamen på grundlag af aflagte prøver i fag fra andre gymnasiale uddannelser.

Hvor tilgang og ressourcer gør det muligt at oprette hold for kursister, som ønsker et fag på højeste niveau, samtidig med at de følger et 2-årigt forløb, kan disse kursister fritages for at følge den almindelige undervisning i det pågældende fag. Dette kan ske i ét fag, dog kan ministeren i ganske særlige tilfælde give dispensation til, at det kan ske i to fag. Disse muligheder vil formentlig kun være aktuelle i de fag, hvortil der stilles særlige krav ved optagelse til videregående uddannelser.

Ad nr. 6

Konsekvensrettelse som følge af ændringsforslag nr. 3.

Ad nr. 7

Efter det fremsatte lovforslag skal amtsrådet træffe beslutning om, hvorvidt rektor skal lede det pædagogiske råd eller rådet selv skal vælge en formand. Med dette ændringsforslag slås det fast, at rådet selv fastsætter sin forretningsorden og vælger sin formand. Det har ikke været tanken, at lærere og kursister skal inddrages i mindre omfang end hidtil i kursernes pædagogiske virke. Det vil således være naturligt, at f.eks. spørgsmål om kursusets undervisningstilbud om time- og fagfordelingsplaner, om forsøgsundervisning og om koordinering af kursisternes arbejdsbyrde drøftes med det pædagogiske råd og kursistrådet. Herudover vil det pædagogiske råd være et udmærket forum for drøftelse af alle pædagogiske spørgsmål på kursus.

Ved siden af det pædagogiske råd og kursistrådet sikres lærernes og kursisternes medbestemmelse gennem deres medlemskab af bestyrelsen, ligesom man lokalt kan beslutte at oprette et fællesudvalg i lighed med det, der eksisterer i dag.

Bestemmelsen er parallel med tilsvarende bestemmelse i gymnasielovsforslaget.

Ad nr. 8

Redaktionel ændring med henblik på tydeliggørelse af lovteksten.

Ad nr. 9 og 10

Ændringerne vedrører efteruddannelsen. Den fremtidige ordning af gymnasie-/hf-lærernes efteruddannelse tænkes gennemført således, at det principielt er amtskommunernes opgave at sikre midler til lærernes efteruddannelse, og at betalingen skal dækkes af skolernes/kursernes bevillinger, men at staten kan yde tilskud til de enkelte efteruddannelseskurser. Der skal således fortsat afsættes midler på finansloven til efteruddannelse, og staten får herved mulighed for bl.a. at sikre efteruddannelse af særlig betydning for gymnasiets/hf's udvikling, sikre de små fags efteruddannelse, afholde konferencer og lignende. For finansåret 1991 søges en uændret bevilling på 13 mio. kr.

Ministeriet vil fortsat udbyde kurser, herunder i samarbejde med de faglige foreninger, således som det sker i dag. Også disse kurser vil blive omfattet af tilskudsordningen. Men det forudses, at flere parter vil give efteruddannelsetilbud til skolerne/kurserne.

Ændringerne er parallelle med tilsvarende bestemmelser i gymnasielovsforslaget.

Ad nr. 12

Ændringsforslaget er redaktionelt.

Ad nr. 13

Ikrafttrædelsestidspunktet for § 24 foreslås ændret fra 1. maj 1990 til dagen efter lovens bekendtgørelse i Lovtidende. Ikrafttrædelsestidspunktet for de øvrige bestemmelser foreslås rykket frem til den 1. januar 1991 af hensyn til

det hensigtsmæssige i, at styringsbestemmelsernes ikrafttrædelsestidspunkt er begyndelsen af et finansår.

Til nr. 5

Forslagsstillerne finder ikke, at der er nogen begrundelse for fritagelse for religionsundervisning på hf. Faget har et så alment idéhistorisk præg, at alle bør deltage i undervisningen.

I øvrigt finder forslagsstillerne, at bestemmelsen indeholder en vis diskrimination af medlemmer af folkekirken, idet undervisning i andre religioner end kristendom indgår i undervisningen som en væsentlig del af fagets indhold.

Til nr. 11

Ændringsforslaget indebærer, at brugerbetaling ikke længere er mulig.

Eva Møller (KF) fmd. Annelise Gotfredsen (KF) Merete Aarup (KF)

Inge Dahl-Sørensen (V) Else Winther Andersen (V) Pia Dahl (FP) Marianne Jøved (RV)

Jette Pors (CD) nfm. Lysholm Christensen (KRF) Jytte Andersen (S) Helle Degn (S)

Pernille Forchhammer (S) Anna-Marie Hansen (S) Frank Jensen (S) Lone Møller (S)

Aage Frandsen (SF) Hanne Thanning Jacobsen (SF)